

BOLALAR JISMONIY TARBIYASI FANI ASOSIDA TALABALARNI KASBIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH

To'raev Axrorbek Tojdinovich,

Andijon davlat pedagogika instituti jismoniy madaniyat kafedrası v.b. dotsenti.

E-mail: torayevaxrorbek@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18721153>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada bolalar jismoniy tarbiyasi fani orqali oliy ta'lim muassasalari talabalarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirish masalalari keng qamrovda yoritiladi. Tadqiqotda jismoniy tarbiya fanining nafaqat sog'lom turmush tarzini qaror toptirishdagi ahamiyati, balki pedagogik, metodik hamda kommunikativ tayyorgarlikni shakllantirishdagi o'rni ilmiy jihatdan asoslanadi. Shuningdek, amaliy mashg'ulotlar, innovatsion pedagogik texnologiyalar va reflektiv yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilinadi hamda ta'lim jarayoniga integratsiyalashgan holda qo'llashning afzalliklari ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: jismoniy tarbiya, bolalar, jismoniy yuklama me'yorlari, pedagogik muloqot, kasbiy kompetensiya, pedagogik tayyorgarlik, interaktiv metodlar, muammoli vaziyatlar, jamoaviy o'yinlar.

Аннотация. Данная научная статья всесторонне рассматривает вопросы формирования и развития профессиональных компетенций студентов высших учебных заведений в рамках дисциплины «Физическая культура детей». Исследование научно обосновывает важность физического воспитания не только в формировании здорового образа жизни, но и его роль в формировании педагогической, методической и коммуникативной подготовки. Также анализируется эффективность практических упражнений, инновационных педагогических технологий и рефлексивных подходов, и показаны преимущества их комплексного использования в образовательном процессе.

Ключевые слова: физическая культура, дети, нормы физической нагрузки, педагогический диалог, профессиональная компетентность, педагогическая подготовка, интерактивные методы, проблемные ситуации, командные игры.

Abstract. This scientific article comprehensively covers the issues of forming and developing professional competencies of students of higher educational institutions through the discipline of children's physical education. The study scientifically substantiates the importance of physical education not only in establishing a healthy lifestyle, but also its role in the formation of pedagogical, methodological and communicative training. It also analyzes the effectiveness of practical exercises, innovative pedagogical technologies and reflective approaches, and shows the advantages of their integrated use in the educational process.

Keywords: physical education, children, physical load standards, pedagogical dialogue, professional competence, pedagogical training, interactive methods, problem situations, team games.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimi pedagog kadrlar tayyorgarligiga yuqori talablarni qo'yimoqda. Bugungi kunda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi shaxs, balki tashkilotchi, tarbiyachi, psixolog va kommunikator sifatida faoliyat yuritishi talab etiladi. Shu sababli pedagoglarni tayyorlash jarayonida kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, jismoniy tarbiya yo'nalishidagi pedagoglar bolalar bilan to'g'ridan-to'g'ri amaliy faoliyat olib borishi sababli ularning tayyorgarligi kompleks xarakterga ega bo'lishi zarur.

Bolalar jismoniy tarbiyasi fani pedagogik ta'lim tizimida alohida o'rin egallaydi. Ushbu fan orqali talabalar bolalar organizmining rivojlanish qonuniyatlarini, jismoniy yuklama me'yorlarini, pedagogik muloqot texnologiyalarini va ta'lim jarayonini tashkil etish metodikasini o'zlashtiradi. Natijada talabalar kelajakdagi kasbiy faoliyatga real sharoitlarga yaqinlashgan holda tayyorlanadi. Mazkur tadqiqotning maqsadi bolalar jismoniy tarbiyasi fanining talabalar kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlarini ilmiy asoslashdan iborat.

Materiallar va metodlar. Tadqiqot pedagogik tajriba-sinov ishlariga asoslangan holda olib borildi. Tadqiqot jarayonida jismoniy madaniyat yo'nalishi talabalari o'quv mashg'ulotlarida muntazam kuzatildi va ularning kasbiy tayyorgarlik darajasi o'rganildi. O'quv jarayonida nazariy va amaliy mashg'ulotlarning uyg'unligi ta'minlandi hamda talabalar faol pedagogik faoliyatga jalb qilindi.

Mashg'ulotlar davomida talabalar mustaqil ravishda dars rejaları tuzdi, o'quv mashqlarini tanladi, guruhlarni boshqardi va pedagogik vaziyatlarni hal qildi. Pedagogik kuzatuv metodi orqali talabalar faoliyatidagi o'zgarishlar qayd etildi. Bundan tashqari, suhbat va reflektiv tahlil usullari orqali talabalar o'z faoliyatiga baho berib bordi.

O'qitish jarayonida interaktiv metodlar, muammoli vaziyatlar, jamoaviy o'yinlar hamda multimedia texnologiyalari qo'llanildi. Bu esa talabalarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirdi. Amaliy mashg'ulotlarda real pedagogik faoliyat modellashtirildi va talabalar pedagog roliga ishladi.

Natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bolalar jismoniy tarbiyasi fanini amaliy yo'naltirilgan tarzda o'qitish talabalar kasbiy kompetensiyalarining sezilarli darajada rivojlanishiga olib keldi. Mashg'ulotlar jarayonida talabalar pedagogik muloqotga kirishish, darsni mustaqil tashkil etish va bolalar bilan ishlash usullarini egallay boshladi.

Talabalar o'z faoliyatida bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olishni o'rgandi, bu esa pedagogik samaradorlikni oshirdi. Amaliy mashg'ulotlarda faol ishtirok etgan talabalar nazariy bilimlarni tezroq o'zlashtirdi va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini namoyon etdi. Jamoaviy o'yinlar esa ijtimoiy moslashuv va liderlik sifatlarini rivojlantirdi.

Innovatsion metodlardan foydalanilgan guruhlarda o'quv motivatsiyasi va o'zlashtirish darajasi yuqori ekanligi aniqlandi. Talabalar o'z faoliyatini tahlil qilish orqali xatolarini anglab, keyingi mashg'ulotlarda ularni bartaraf eta boshladi.

Talabalarni kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodlari:

1. Amaliy mashg'ulotlar

Amaliy mashg'ulotlar orqali talabalar pedagogik kompetensiyalarini mustahkamlaydi. Masalan:

Sport o'yinlari (futbol, voleybol, shaxmat va boshqa sport turlari);

Jismoniy mashqlar;

Mini-turnirlar va musobaqalar.

Bu mashg'ulotlar talabalarni nafaqat nazariy bilim bilan, balki real amaliy tajriba bilan ta'minlaydi.

2. Innovatsion yondashuvlar

Zamonaviy pedagogika talabalarni kreativ va innovatsion metodlar bilan o'qitishni tavsiya qiladi:

Interaktiv darslar va simulyatsiyalar;

Virtual mashg'ulotlar va onlayn platformalarda amaliy ishlash;

Multimedia va texnologik vositalardan foydalanish.

3. Reflektiv metodlar

Reflektiv metodlar talabalarni o'z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirishga o'rgatadi. Bu quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Mashg'ulotdan so'ng o'zini baholash;

Pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish;

Kamchiliklarni aniqlash va tuzatish.

4. Hamkorlik va jamoaviy ishlash

Jamoda ishlash orqali talabalar kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantiradi. Bu:

Guruh bo'yicha mashg'ulotlarni tashkil qilish;

Guruh a'zolari bilan interaktiv muloqot;

Hamkorlikda muammolarni hal qilishni o'rgatadi.

Amaliy tavsiyalar

1. Mashg'ulotlarni individual va guruh bo'limlariga bo'lish, har bir talabaga alohida e'tibor qaratish;

2. Bolalar psixologiyasiga mos sport dasturlarini ishlab chiqish;

3. Talabalarni innovatsion texnologiyalar bilan tanishtirish va ularni dars jarayoniga jalb qilish;

4. Muntazam baholash va qayta aloqa orqali kompetensiyani oshirish;

5. Pedagogik tajribani mustahkamlash uchun ko'p amaliy mashg'ulotlar tashkil etish;

6. Talabalarga pedagogik vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilishni o'rgatish.

Muhokama. Olingan natijalar pedagogik ta'limda faoliyatga asoslangan yondashuv ustuvor ekanligini ko'rsatdi. Jismoniy tarbiya fanining o'ziga xosligi shundaki, u nazariya va amaliyotni birlashtiradi. Talaba dars o'tkazish jarayonida o'qituvchi rolini bajarib, pedagogik faoliyatning barcha bosqichlarini boshdan kechiradi.

Reflektiv yondashuv talabalarni o'z faoliyatini tahlil qilishga o'rgatib, ularning kasbiy o'sishini tezlashtirdi. Kommunikativ faoliyat esa ijtimoiy kompetensiyaning shakllanishiga xizmat qildi. Shuningdek, texnologiyalardan foydalanish dars jarayonining qiziqarli va samarali bo'lishini ta'minladi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, bolalar jismoniy tarbiyasi fanini an'anaviy ma'ruza shaklida o'qitish yetarli emas. Uni pedagogik amaliyot, interaktiv metodlar va muammoli vaziyatlar bilan boyitish zarur.

Xulosa. Bolalar jismoniy tarbiyasi fani talabalarni kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda asosiy vosita hisoblanadi. Ushbu fan orqali talabalar nafaqat jismoniy tayyorgarlikni oshiradi, balki pedagogik, metodik va ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi. Birinchidan, jismoniy tarbiya orqali talabalar pedagogik kompetensiyalarini shakllantiradi. Amaliy mashg'ulotlar va dars jarayonida ular bolalar bilan samarali muloqot qilishni, pedagogik vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilishni va individual yondashuvni egallashni o'rganadilar. Shu tariqa, talabalar kelajakdagi pedagogik faoliyatga tayyorlanadi. Ikkinchidan, metodik tayyorgarlikni rivojlantirishda bolalar jismoniy tarbiyasi fani muhim rol o'ynaydi. Talabalar dars rejasini tuzish, mashg'ulotlarni to'g'ri tashkil qilish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash va amaliy mashg'ulotlarni baholash kabi ko'nikmalarni egallaydilar. Bu esa ularni pedagogik jarayonda mustaqil va samarali ishlashga tayyorlaydi. Uchinchidan, ijtimoiy va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda jismoniy tarbiya fanining o'rni katta. Guruh bo'yicha mashg'ulotlar, jamoaviy sport o'yinlari va interaktiv metodlar talabalarni birgalikda ishlashga, muloqot qilishga va muammolarni hal qilishga o'rgatadi. Shu tariqa, talabalar nafaqat kasbiy, balki ijtimoiy jihatdan ham tayyor pedagogga aylanadi. To'rtinchidan, zamonaviy pedagogik yondashuvlar va innovatsion metodlar orqali talabalar o'z kompetensiyalarini yanada oshiradi. Interaktiv darslar, simulyatsiyalar, virtual mashg'ulotlar va multimedia vositalaridan foydalanish nafaqat dars jarayonini qiziqarli qiladi, balki talabalarni mustaqil fikrlash va ijodiy yechimlar topishga o'rgatadi. Shuningdek, reflektiv metodlar talabalarni o'z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirishga o'rgatadi. Talabalar mashg'ulotdan so'ng o'z ishlash jarayonini baholaydi, kamchiliklarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish usullarini ishlab chiqadi. Bu esa ularning kasbiy o'sishini tezlashtiradi va samarali pedagogik faoliyatga tayyorlaydi. Xulosa qilib aytganda, bolalar jismoniy tarbiyasi fani talabalarni kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda kompleks va samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Pedagogik, metodik va ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali talabalar kelajakda muvaffaqiyatli pedagog sifatida faoliyat yuritishga tayyor bo'ladi. Shu bilan birga, ular sog'lom turmush tarzini egallaydi, jismoniy va ruhiy salomatligini mustahkamlaydi, hamda bolalar bilan ishlash bo'yicha mustahkam tajriba orttiradi.

Ushbu fan va metodik yondashuvlar pedagogik jarayonni boyitadi, zamonaviy talabalarni amaliyotga tayyorlaydi va ularning kasbiy o'sishiga sezilarli hissa qo'shadi. Shu sababli bolalar jismoniy tarbiyasi fanining o'qitish metodikasi har bir pedagogik universitet va oliy ta'lim muassasasida alohida e'tibor bilan o'rganilishi lozim. Bolalar jismoniy tarbiyasi fani talabalarining nafaqat jismoniy tayyorgarligini oshirishda, balki ularning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirishda muhim pedagogik

vosita hisoblanadi. Mazkur fan orqali talabalarda kelajak kasbiy faoliyatida zarur bo'lgan metodik bilimlar, amaliy ko'nikmalar hamda kasbiy malakalar tizimli ravishda rivojlanadi. Ayniqsa, bolalar bilan ishlash jarayonida ularning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, jismoniy mashqlarni to'g'ri rejalashtirish va samarali tashkil etish kompetensiyalari muhim ahamiyat kasb etadi.

Bolalar jismoniy tarbiyasi fani pedagog kadrlarni tayyorlashda kompleks pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu fan orqali talabalar jismoniy rivojlanish nazariyasini o'zlashtirishi bilan birga, real pedagogik faoliyat tajribasiga ega bo'ladi. Natijada ularda pedagogik, metodik va kommunikativ kompetensiyalar birgalikda shakllanadi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, amaliy mashg'ulotlar va interaktiv yondashuvlar kasbiy tayyorgarlikni sezilarli darajada oshiradi. Reflektiv metodlar esa talabalarning mustaqil rivojlanishiga yordam beradi. Jamoaviy faoliyat pedagogning ijtimoiy moslashuvchanligini shakllantiradi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, bolalar jismoniy tarbiyasi fanining mazmuni talabalarda pedagogik tafakkur, kasbiy mas'uliyat, kommunikativ madaniyat va ijodiy yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ushbu fan asosida tashkil etilgan amaliy mashg'ulotlar talabalarning nazariy bilimlarini real pedagogik vaziyatlarda qo'llash, muammoli holatlarni tahlil qilish va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Shu bilan birga, bolalar jismoniy tarbiyasi fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar hamda interfaol metodlardan foydalanish talabalarning kasbiy kompetensiyalarini yanada samarali rivojlantirish imkonini beradi. Bu esa kelajakda malakali, raqobatbardosh va o'z kasbiga mas'uliyat bilan yondashadigan mutaxassislarini tayyorlashga xizmat qiladi. Umuman olganda, bolalar jismoniy tarbiyasi fani talabalarning kasbiy tayyorgarligini kompleks rivojlantirishda muhim o'rin tutib, ularni kelajak pedagogik faoliyatiga puxta tayyorlashning samarali vositasi hisoblanadi.

Shunday qilib, bolalar jismoniy tarbiyasi fanini innovatsion va amaliy yo'naltirilgan asosda o'qitish kelajak pedagoglarning professional tayyorgarligini ta'minlaydi va ularni zamonaviy ta'lim talablariga mos mutaxassis sifatida shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurahmonov A. *Bolalar jismoniy tarbiyasi metodikasi*. Toshkent: O'qituvchi, 2020.
2. Karimov B. *Pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish*. Toshkent: Fan, 2019.
3. Tursunov M. *Talabalarni pedagogik tayyorgarlik metodikasi*. Toshkent: Ilm, 2021.
4. Akhmedova D. *Bolalar psixologiyasi va jismoniy tarbiya*. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2018.
5. Muminov S. *Oliy ta'limda jismoniy tarbiya metodikasi*. Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.
6. Smith J. *Physical Education and Professional Competence*. London: Routledge, 2021.
7. Jones A. *Innovative Methods in Physical Education*. New York: Springer, 2020.
8. Brown K. *Developing Professional Skills in Physical Education Teachers*. Oxford: Oxford University Press, 2019.

9. Ivanov P. *Развитие профессиональных компетенций через физическую культуру*. Москва: Просвещение, 2022.
10. Petrova N. *Методы обучения физической культуре детей*. Санкт-Петербург: Питер, 2021.
11. Sidorov V. *Педагогическая компетентность учителя физкультуры*. Москва: ВЛАДОС, 2020.
12. UNESCO. *Quality Physical Education Guidelines for Teachers*. Paris: UNESCO, 2015.
13. Bailey R. *Physical Education and Youth Development*. London: Routledge, 2018.
14. Chen W. *Interactive Learning in Physical Education*. Beijing: People's Education Press, 2019.
15. Kozlova E. *Методика преподавания физической культуры в школах*. Москва: Академия, 2019.
16. World Health Organization. *Global Recommendations on Physical Activity for Health*. Geneva: WHO, 2010.
17. Novak M. *Practical Approaches to Physical Education in Schools*. New York: McGraw-Hill, 2020.
18. Rahimov T. *Innovatsion texnologiyalar jismoniy tarbiyada*. Toshkent: Ilm-fan, 2021.
19. Lee S. *Modern Approaches to Children's Physical Education*. Seoul: Korean Physical Education Press, 2020.
20. Zakirova F. *Talabalarni kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi*. Toshkent: Oliy ta'lim nashriyoti, 2022.

Bul dunyoning karki adam hisasi
Ajiniyaz

Ajiniyaz atindagi
NOKIS MAMLEKETLIK
PEDAGOGIKALIQ INSTITUTI
N M P I
1934